

Accountantsverslag 2015

Gemeente Drechterland

19 juli 2016

VERTROUWELIJK

Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente Drechterland
Postbus 9
1616 ZG HOOGKARSPEL

Onderwerp

Accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015 van de gemeente Drechterland

Datum

19 juli 2016

Ons kenmerk

3114132140/2016.057601/mg

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015 van de gemeente Drechterland aan. In het hoofdstuk *Bestuurlijke samenvatting* hebben wij de belangrijkste punten uit ons verslag opgenomen.

Wij hebben een verklaring met beperking afgegeven bij uw jaarrekening

De jaarrekening 2015 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Drechterland. Bij deze jaarrekening hebben wij een controleverklaring met beperking (voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid) verstrekt als gevolg van onzekerheden in het sociaal domein (decentralisaties).

Wij bespreken onze bevindingen met de RTG

Wij bespreken dit accountantsverslag met de raad. Het conceptverslag is besproken met de portefeuillehouder Financiën en de betrokken ambtenaren.

Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor de gemeenteraad en het college.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

A. Booi RA

Cc: college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting	4
Uitkomsten jaarrekeningcontrole.....	8
Interne beheersing.....	27
Analyse resultaat en vermogen	31
Overige onderwerpen	35
Bijlagen	39

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

Wij hebben, als gevolg van onzekerheden in het sociaal domein, een verklaring met beperking afgegeven. De jaarrekening bevat geen resterende materiële fouten

Bij de jaarrekening 2015 van uw gemeente hebben wij een controleverklaring met beperking verstrekt voor zowel de getrouwheid als de financiële rechtmatigheid. De controleverklaring d.d. 15 juli 2016 hebben wij u separaat toegezonden.

Wij hebben verder vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2015 voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (BBV). De door ons geconstateerde (resterende) controleverschillen (fouten) voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid vallen binnen de door u vastgestelde toleranties.

Wij benadrukken de urgentie om het proces van Europese aanbesteding van diensten en leveringen strikter te borgen.

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en bijgesteld en geven (binnen de materialiteitsgrenzen) een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten. Het proces van bepaling van de aard en de noodzakelijke omvang van voorzieningen is adequaat en de voor de gevormde voorzieningen gehanteerde uitgangspunten voor schattingen zijn reëel en consistent.

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd. Tot slot hebben wij vastgesteld dat de bezoldigingen over 2015 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2015 van de gemeente Drechterland voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

De interne financiële beheersing is volop in beweging, verbeteringen zijn noodzakelijk

Met ingang van 1 januari 2015 zijn de gemeenten Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland ambtelijk gefuseerd. De medewerkers van deze gemeenten zijn per genoemde datum samengevoegd tot één organisatie, de SED. De SED is verantwoordelijk voor de levering van alle producten en diensten aan de drie gemeenten, alsmede aan het Recreatieschap Westfriesland (RSW) en de gemeenschappelijke regeling SSC DeSom.

Uw gemeente heeft de gehele bedrijfsvoering uitbesteed aan de gemeenschappelijke regeling SED. Deze innovatieve manier van samenwerken is onderscheidend in de regio. U loopt hiermee voorop, maar dit brengt ook (extra) uitdagingen met zich mee. Kennis en ervaring met deze samenwerkingsvorm moeten voor een groot deel (nog) zelfstandig worden opgebouwd.

Het college van de gemeente Drechterland is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening (en tussentijdse verantwoordingsinformatie aan de raad) van uw gemeente. Dit is niet nieuw. Wat wel nieuw is, is dat deze jaarrekening volledig tot stand moet komen in de gemeenschappelijke regeling SED. In de door u gewenste situatie vinden alle processen die uiteindelijk leiden tot de verantwoording van baten, lasten en balansposities in de jaarrekening, namelijk plaats in de SED.

Om de betrouwbaarheid van de informatie in uw jaarrekening (en tussentijdse rapportages) te waarborgen, is het noodzakelijk om goed toezicht te houden op de processen binnen de gemeenschappelijke regeling. Uw gemeente heeft dat geborgd doordat het college zitting heeft in het algemeen bestuur van de SED. In verband met de uitbesteding van uw bedrijfsvoering aan de SED, is het vooral van groot belang dat het toezicht(skader) op de SED-organisatie goed geregeld is.

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

De interne financiële beheersing is volop in beweging, verbeteringen zijn noodzakelijk (vervolg)

Wij constateren bij de SED-organisatie vooralsnog diverse aandachtspunten en tekortkomingen in de administratieve organisatie en de interne beheersing. Het was de intentie van de gemeenten en de gemeenschappelijke regeling dat vanaf 1 januari 2015 alle financiële processen door de SED zouden worden verzorgd en dat bij de SED ook een volkomen (verbijzonderde) interne controle zou worden uitgevoerd. Voor 2015 is de uniformering van (financiële) processen nog niet (geheel) gerealiseerd. Ook was in 2015 de verbijzonderde interne controle niet uitgevoerd en was de IT-omgeving nog niet geïntegreerd. Dit zijn belangrijke elementen die de bedrijfsvoering van de SED raken. Dit leidt tot (potentiële) risico's voor de betrouwbaarheid van de sturings- en de verantwoordingsinformatie van uw gemeente. Wij hebben aanbevelingen en attentiepunten, gericht op de bedrijfsvoering, uitgebreid in de managementletter aan de SED gerapporteerd. Overigens zijn wij van mening dat de constatering passen bij een organisatie in de opbouwfase. U en de medewerkers van de SED kunnen immers nog niet steunen op ervaring.

Voor u en het college, als verantwoordelijke voor de jaarrekening van uw gemeente, is het belangrijk om tijdig geïnformeerd te worden over risico's en manco's in de administratieve organisatie en interne beheersing bij de SED. Dat stelt u namelijk in staat om tijdig maatregelen te treffen, zodat de risico's en manco's worden beperkt of opgeheven en de gemeenschappelijke regeling steeds verder "in control" komt.

De manier waarop u als deelnemende gemeente wordt geïnformeerd over de mate waarin processen worden beheerst, is echter niet geregeld in de gemeenschappelijke regeling. Accountantscontrole is hierbij een hulpmiddel, maar volgt altijd achteraf en is daarmee niet preventief van aard. Het heeft daarom de voorkeur om de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling te verstevigen en goede afspraken te maken over de rapportage van de interne beheersing.

In de fase van de organisatieontwikkeling waarin de gemeenschappelijke regeling zich nu bevindt, denken wij dat de gemeenschappelijke regeling verder "in control" kan komen door het (tijdelijk, op projectbasis) invoeren van hoogwaardige interne controlefunctie. Deze interne controlefunctie kan, nadat de interne beheersorganisatie is opgezet en via de lijn goed functioneert, in omvang afnemen. De interne controlefunctie dient zich in deze opbouwfase ten minste te richten op de volgende elementen van interne beheersing (in het kader van onze controle richten wij ons slechts op financieel beheer):

- Risicoanalyse
- Procesinrichting
- Verbijzonderde interne controle
- Periodieke rapportage aan de toezichthouders c.q. klanten van de SED

Het jaar 2016 zal, voor wat betreft de interne beheersing, in het teken staan van vele kansen en uitdagingen. De nieuwe ambtelijke organisatie maakt het noodzakelijk dat (werk)processen worden herbeoordeeld, dat taken en verantwoordelijkheden goed worden belegd, systemen worden (her)beoordeeld, et cetera. Hierbij dient ook de automatiseringsorganisatie nadrukkelijk betrokken te worden. Zoals gezegd, de rol van het college is het houden van toezicht hierop, op basis van een realistisch plan van aanpak.

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

De interne financiële beheersing is volop in beweging, verbeteringen zijn noodzakelijk (vervolg)

Onze ervaring in de afgelopen maanden is dat de SED-organisatie hard werkt om de nieuwe organisatie draaiend te krijgen en te houden. Dat is ook noodzakelijk, want naast de interne (organisatorische) uitdagingen, is er veel van buiten op u af gekomen. Denk hierbij aan de invoering van de decentralisaties, de VPB-plicht voor overheidsbedrijven vanaf 2016, maar ook het beleggen van taken bij (nieuwe) samenwerkingsverbanden (zoals DeSom). Een strakke regie hierop is en blijft belangrijk.

Voor de komende periode hebben wij het college (in onze managementletter) geadviseerd om op financieel administratief gebied vooral toezicht te houden op:

- Het uniformeren van de (financiële) processen en de tijdige interne controle.
- Het uitvoeren van audits op de geautomatiseerde gegevensverwerking.
- Het verder professionaliseren van het afsluitproces en te komen tot tussentijdse afsluitingen.
- Het realiseren van tussentijdse aansluitingen tussen subadministraties en de financiële administratie.

Uiteraard zal samenwerking met het dagelijks bestuur van de SED hierbij onontbeerlijk zijn.

Waardering grondexploitatie kent een hoge mate van schattingonzekerheid

De waardering van de gronden in exploitatie en de niet in exploitatie genomen gronden kent inherent een hoge mate van onzekerheid als gevolg van de economische omstandigheden. In de uitgangspunten van de waardering is hier door het college zoveel mogelijk rekening mee gehouden en wordt ingegrepen indien de fasering in de plannen niet meer realistisch is. Met de jaarlijkse actualisatie van de grondposities in de jaarstukken wordt u als raad hierover geïnformeerd. De ontwikkelingen binnen de grondexploitatie blijven ook voor de komende jaren een belangrijk aandachtspunt. Naast de actieve grondexploitatie is het ook van belang dat ook voor de middellange termijn voortdurende aandacht blijft bestaan voor het actualiseren van de verwachtingen omtrent de nog niet in exploitatie genomen (strategische) gronden. Het is en blijft van belang om de verwachte faseringen aan te (blijven) sluiten bij de marktbehoefte, de marktkansen en de woonvisie van de gemeente.

Onzekerheden decentralisaties werken door in de controleverklaring

Inzake de betalingen die plaats vinden via de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en die samenhangen met de persoonsgebonden budgetten in het kader van de Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is sprake van onzekerheden van in totaal € 518.000. Ook bij de verantwoording van ingekochte zorg bij zorgaanbieders in het kader van de Jeugdzorg en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is sprake van onzekerheden tot een bedrag van € 2.147.000.

De totale onzekerheid die wij, op grond van de controlebevindingen, mee moeten wegen in ons oordeel bedraagt € 2.665.000. Omdat deze onzekerheid meer dan € 1.524.000 bedraagt (dit is de materialiteit voor onzekerheden op basis van uw controleprotocol), heeft deze onzekerheid tot gevolg dat wij een verklaring met beperking moeten afgeven voor zowel de getrouwheid als rechtmatigheid.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De reikwijdte van onze controle achten wij voldoende

Met de opdrachtbevestiging van 15 oktober 2015 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2015. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Uw controleverordening op grond van artikel 213 van de Gemeentewet.
- Het controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekeningen 2015 tot en met 2017 van de gemeente Drechterland, zoals deze op 22 februari 2016 door de raad is vastgesteld met het bijbehorende (en voor 2015 geactualiseerde) normenkader.

Tijdens de uitvoering van de controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2015 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij wijzen u erop dat het jaarverslag geen onderwerp is van de accountantscontrole. Het jaarverslag hebben wij uitsluitend beoordeeld op verenigbaarheid van de informatie in het jaarverslag met de cijfers in de jaarrekening inclusief de daarin opgenomen toelichtingen.

Een toelichting op de reikwijdte van onze controle 2015 is opgenomen in bijlage E van dit accountantsverslag.

Gehanteerde toleranties met als resultaat: geen (resterende materiële) controleverschillen

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2015 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening en uw controleprotocol.

Goedkeuringstoleranties

Fouten	1% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 367.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 1.101.000

Rapportagetoleranties

De rapportagetoleranties voor fouten en onzekerheden zijn - conform uw controleverordening - vastgesteld op €100.000.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Gehanteerde toleranties met als resultaat: geen (resterende materiële) controleverschillen (vervolg)

Wij hebben geen (resterende materiële) controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) ten aanzien van de getrouwheid geconstateerd. Gedurende de controle hebben wij een aantal correcties door laten voeren die effect hebben gehad op het resultaat of presentatie van posten. Hiervoor verwijzen wij naar bijlage A2 van dit accountantsverslag. Daarnaast hebben wij enkele posten laten herrubriceren, toelichtingen laten aanpassen ter verduidelijking en omschrijvingen laten aanpassen aan de (nieuwe) verslaggevingsregels.

Op basis van (aanvullende) controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, in materiële zin door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2015 als de balansmutaties in 2015 rechtmatig tot stand zijn gekomen. Er is geen sprake van (materiële) controleverschillen (fouten) ten aanzien van rechtmatigheid. Zoals eerder vermeld, is wel sprake van (materiële) onzekerheden (sociaal domein) welke doorwerken in de controleverklaring. Het (verplichte) overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetoleranties treft u aan in bijlage A1 en A2 van dit accountantsverslag.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2015 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2015 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2015 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, grondbeleid, bedrijfsvoering, et cetera) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting).

De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij “marginaal getoetst”. Deze toetsing blijft beperkt tot het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening. De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

Bij de programma's is veel verantwoordingsinformatie opgenomen om de realisatie van beleidsdoelstellingen te kunnen vaststellen. Bij de beantwoording van de “3-W vragen” (“hebben wij bereikt wat wij hebben beoogd?”, “hebben wij gedaan wat wij daarvoor zouden doen?” en “heeft het gekost wat wij dachten dat het zou kosten?”) zijn in de toelichtingen bij de programma's ook kengetallen en prestatie-indicatoren opgenomen. Wij zien deze gegevens vooral als managementinformatie, waarop gestuurd kan worden en waarmee ontwikkelingen op hoofdlijnen verklaard kunnen worden. Deze gegevens worden in mindere mate intern gecontroleerd dan de financiële gegevens en hebben daardoor vooral een informatief karakter. Wij controleren deze gegevens niet.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

Het BBV wordt nageleefd

Het BBV is per medio 2015 beperkt aangepast. Wij lichten deze wijzigingen, die (voor zover relevant) zijn verwerkt in de jaarstukken 2015, hieronder kort toe.

Kengetallen

Met ingang van de jaarstukken 2015 én begroting 2016 dient een gemeente of gemeenschappelijke regeling enkele kengetallen op te nemen in de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag. Een deel van deze kengetallen is gebaseerd op balansposities.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Het BBV wordt nageleefd (vervolg)

Derivaten

In het besluit van 21 januari 2015 zijn aanvullende bepalingen opgenomen over de toelichtingen die gemeenten of gemeenschappelijke regelingen dienen op te nemen in de jaarrekening omtrent financiële derivaten. Omdat u op dit moment geen financiële derivaten bezitten, is dit besluit voor de jaarrekening 2015 niet relevant voor u. Mocht u besluiten om in de komende periode financiële derivaten aan te schaffen, dan zijn deze bepalingen uiteraard wel relevant.

Herziening BBV

Volgens de commissie BBV zijn er tien jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing. Het meest in het oog springende voornemen betreft wijzigingen rondom grondexploitaties. Deze zijn:

- Er komt een richttermijn van maximaal tien jaar voor grondexploitaties. Hier kan alleen goed gemotiveerd van worden afgeweken.
- De rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties moet worden gebaseerd op de werkelijke rente. Dit geldt ook voor de te hanteren disconteringsvoet.
- Afschaffing van de categorie niet in exploitatie genomen gronden. Zolang gronden nog niet in exploitatie zijn genomen deze kwalificeren als materiële vast activa.

Deze wijzigingen moeten per 1 januari 2016 gaan gelden en kunnen gevolgen hebben voor de begroting 2016. Als deze regelgeving definitief wordt ingevoerd, zal dit ook de nodige impact (kunnen) hebben voor uw gemeente. Wij hebben (in onze managementletter 2015) het college geadviseerd om de gevolgen hiervan in beeld te brengen.

Naast de notitie Grondexploitaties van het BBV, is er in 2016 een aantal (geplande) wijzigingen die van invloed (kunnen) zijn op uw begroting en jaarrekening vanaf 2016. Wij adviseren u kennis te nemen van in ieder geval de volgende recent verschenen publicaties:

- Wijzigingsbesluit BBV maart 2016
- Notitie overhead april 2016
- Notitie faciliterend grondbedrijf 2016
- Notitie rente 2017.

Daarnaast is het van belang dat de vraag- en antwoordrubriek van de commissie BBV, zoals deze meerdere keren per verslagjaar worden uitgebracht, door het college worden toegepast.

Wij hebben overigens vastgesteld dat uw gemeente de wettelijke verslagleggingsregels (BBV) heeft nageleefd.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondslagen van de jaarrekening 2015 zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2015. In 2015 zijn geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente.

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het controle- en jaarrekeningproces 2015 is niet efficiënt verlopen

Voor het opstellen en controleren van de jaarstukken was een ambitieuze en strakke planning opgesteld. Zowel voor uw organisatie als voor ons. In dit kader hebben wij een workshop in het najaar van 2015 voor uw financieel medewerkers verzorgd, waarin wij u handreikingen hebben gedaan hoe de jaarrekening en onderliggende stukken (opsteldossier) opgeleverd moesten worden. Doel daarvan was om in een korte doorlooptijd de jaarstukken op te stellen en te kunnen controleren, zodat deze in mei 2016 naar de raad verstuurd kon worden.

Om meerdere redenen is dit niet helemaal gelukt. De oorzaak was dat de jaarstukken niet geheel controlegerreed waren en het opsteldossier (kwalitatief en kwantitatief) niet volledig was. Bij aanvang van onze controle vervolgens bleek dat de kwaliteit van de opgeleverde conceptjaarstukken en het onderliggende opsteldossier nog steeds niet van voldoende kwaliteit was om de controle efficiënt en effectief uit te kunnen voeren. De interne controle op de opgeleverde stukken (opsteldossier) was van onvoldoende niveau en diepgang en maakte het noodzakelijk dat wij zeer veel vragen moesten stellen en aanvullende documentatie moesten opvragen. Daarnaast heeft uiteraard het sociaal domein een grote (vertragende) rol gehad in uw opstelproces en vervolgens ons controleproces.

Op basis van onze controlewerkzaamheden zijn diverse jaarrekeningposten gewijzigd. Belangrijke oorzaken van het moeizame jaarrekeningtraject 2015 zijn onder meer:

- Tussentijdse analyses van de financiële administratie zijn met onvoldoende diepgang en kritische blik uitgevoerd. Hierdoor zijn onjuistheden pas bij het controleleren van de jaarrekening naar voren gekomen.
 - Er waren volgtijdelijk meerdere medewerkers belast met het opstellen van de jaarrekening, wat logischerwijs tot tijdsverlies (als gevolg van overdracht of juist het achterwege blijven daarvan) heeft geleid.
 - Onvoldoende (zichtbaar uitgevoerde) interne controles op jaarrekeningposten.
 - Ontbreken van een control-functie die in opzet borgt dat financiële mutaties juist verwerkt worden en zijn.
-

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Het controle- en jaarrekeningproces 2015 is niet efficiënt verlopen (vervolg)

- Verantwoording (financiële) informatie WerkSaam (niet tijdig beschikbaar en op onderdelen (baten in SiSa-bijlage) niet juist.
- Vooraf hadden wij een digitale omgeving ingericht en beschikbaar gesteld, waarin (alle) voor de controle benodigde stukken verzameld en vastgelegd konden worden. Hier is geen volledig gebruik van gemaakt, waardoor de oplevering niet volledig was. Hierdoor hebben wij bij de controle alsnog veel stukken op moeten vragen. Daarnaast moet in onze ogen de interne controle op de (opgeleverde) jaarrekening scherper worden uitgevoerd.

Met uw college en de administratieve ondersteuning vanuit de SED-organisatie zullen wij het jaarrekeningtraject 2015 evalueren en de noodzakelijke verbeterpunten voor de jaarrekening 2016 (taakstellend) benoemen.

Decentralisaties

Inleiding

Gemeenten zijn vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van (extra) taken op het terrein van de Jeugdwet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Participatiewet. Kort samengevat zijn de belangrijkste wijzigingen:

- **Participatiewet:** Samenvoeging WWB c.a., Wsw en Wajong. Vanaf 2015 is geen nieuwe instroom in de WSW meer mogelijk.
- **Wmo 2015:** Bestaat uit de 'oude' Wmo en de overheveling van langdurige zorg vanuit de AWBZ. Naast de huishoudelijke ondersteuning is hier bijvoorbeeld begeleiding, kortdurend verblijf en dagbesteding bij gekomen.
- **Jeugdwet:** Volledig nieuw voor gemeente. Betreft een overheveling van taken vanuit provincie en Rijk.

Om deze nieuwe taken vorm te geven, hebben alle gemeenten grote inspanningen geleverd om tijdig de benodigde contracten te sluiten met zorgaanbieders, administraties in te richten, managementinformatie in te richten, etc. Gemeenten zijn vooral bij de verantwoording en controle van de getrouwheid en rechtmatigheid van de bestedingen tegen problemen aangelopen. zoals:

- Voor het vaststellen van de rechtmatigheid en de prestatielevering zijn gemeenten sterk afhankelijk van derden.
- Zorgaanbieders geven aan dat een individuele verantwoording per gemeente onmogelijk is.
- "Recht op zorg" bij Jeugdzorg niet altijd in beeld door rechtstreekse verwijzing huisarts/specialist.
- Woonplaatsbeginsel leidt bij Jeugdzorg tot verschillen tussen zorginstellingen en gemeenten.
- Fouten en onzekerheden bij verwerking van PersoonsGebondenBudgetten (PGB) bij SVB.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Decentralisaties (vervolg)

Uw gemeente heeft in 2015 en 2016 veel inspanningen geleverd om de getrouwheid en rechtmatigheid van de bestedingen binnen het sociale domein vast te kunnen stellen. De zogenaamde 'spend analyse' is hierbij het vertrekpunt geweest. Deze analyse geeft inzicht in de geldstromen binnen het sociale domein en de derde partijen waarmee uw gemeente zaken doet alsook van afhankelijk is. In hoofdlijnen is de spend analyse als volgt weer te geven (de Participatiewet blijft hierbij buiten beschouwing, aangezien hierin - behoudens enkele formele punten - feitelijk niets is gewijzigd):

Inzicht in geldstromen Jeugdzorg en Wmo (x € 1.000)

Ingekochte zorg in natura Jeugd	2.584
Ingekochte zorg in natura WMO	908
Trekkingsrecht PGB Jeugdwet (SVB)	268
Trekkingsrecht PGB WMO (SVB)	250

Totaal Jeugd en Wmo (x € 1.000)

4.010

Hierna gaan wij nader in op onze bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van de controle van de bestedingen voor het sociale domein.

Bevindingen decentralisaties

De uitvoering van de decentralisaties is, met ingang van 2015, een nieuwe activiteit voor uw gemeente. Op eerdere momenten (met onze mailing van 4 maart 2016, het gesprek wat wij op 2 juni 2016 met de RTG hebben gehad, alsmede met onze brieven van 7 juni 2016 en 4 juli 2016, hebben wij u geïnformeerd over belangrijke ontwikkelingen die (mogelijk) van invloed konden zijn op de strekking van de controleverklaring bij uw jaarrekening en de voortgang van de afronding van de controle 2015.

Naar aanleiding van deze controle is sprake van een onzekerheden in de bestedingen van de PGB's Wmo en Jeugd en ingekochte zorg (eveneens WMO en Jeugdzorg) voor een totaalbedrag van € 2.665.000.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Decentralisaties (vervolg)

Wij lichten deze onzekerheden en het effect op de controleverklaring bij de jaarrekening van uw gemeente hierna toe.

Trekkingsrecht PGB Jeugdwet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning

In de jaarstukken zijn in programma 6 (Decentralisaties) lasten verantwoord van € 250.000 voor de uitkering van Trekkingsrecht persoonsgebonden Budget Wet Maatschappelijke Ondersteuning en zijn lasten verantwoord van € 268.000 voor de uitkering van Trekkingsrecht persoonsgebonden Budget Jeugdwet. De uitkering van de persoonsgebonden budgetten aan de eindbegunstigden vindt plaats via de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De gemeente heeft onvoldoende controle-informatie kunnen verkrijgen om vast te stellen dat de betalingen die door de SVB zijn gedaan aan eindbegunstigden:

- In overeenstemming zijn geweest met de voor die eindbegunstigden afgegeven beschikkingen.
- Besteed zijn aan daadwerkelijk geleverde zorg als bedoeld in de afgegeven beschikking.

Dit wordt veroorzaakt door het feit dat:

- De SVB bij de Verantwoording 2015 Trekkingsrecht PGB Jeugdwet 2015 (d.d. 10 juni 2016) een afkeurende controleverklaring heeft overlegd.
- De SVB bij de Verantwoording 2015 Trekkingsrecht PGB Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (d.d. 10 juni 2016) een afkeurende controleverklaring heeft overlegd.
- De SVB de constatering niet specifiek kan toerekenen aan individuele gemeenten.
- De gemeente Drechterland over het boekjaar 2015 niet op een andere, controleerbare wijze, op basis van haar eigen interne beheersmaatregelen kan aantonen dat de uitgaven getrouw en rechtmatig tot stand zijn gekomen en de beschikbaar gestelde gelden besteed zijn conform de afgegeven beschikkingen aan de, in deze beschikkingen bedoelde, daadwerkelijk geleverde zorg.

Derhalve hebben wij geen voldoende en geschikte controle-informatie kunnen verkrijgen om vast te stellen dat de betalingen door de Sociale Verzekeringsbank in overeenstemming met de beschikkingen heeft plaatsgevonden en de zorg daadwerkelijk is geleverd.

Wij hebben tevens niet op andere wijze de getrouwe en rechtmatige totstandkoming van deze lasten kunnen vaststellen. Een bedrag van € 518.000 kwalificeert daardoor als onzekerheid in onze controle van de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening.

Onvoldoende controle-informatie inzake de daadwerkelijke levering van zorg in natura op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet

In de jaarstukken zijn in programma 6 (Decentralisaties) lasten verantwoord van € 908.000 voor ingekochte zorg bij zorgaanbieders in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en zijn lasten verantwoord van € 2.584.000 voor ingekochte zorg bij zorgaanbieders in het kader van de Jeugdwet.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Decentralisaties (vervolg)

De gemeente is voor het vaststellen van de getrouwheid en rechtmatigheid van de geleverde zorg en de daadwerkelijke levering (mede) afhankelijk van de controle-informatie van de zorgaanbieder. De gemeente heeft niet van alle zorgaanbieders voldoende controle-informatie ontvangen, om vast te stellen dat de zorg in natura daadwerkelijk, in overeenstemming met de geïndiceerde zorg, is geleverd. Voor het onderdeel Wet Maatschappelijke Ondersteuning betreft dit een bedrag van € 46.000 en voor het onderdeel Jeugd betreft dit een bedrag van € 529.000. Deze bedragen hebben wij als onzekerheid doorvertaald in ons oordeel.

De gemeente kan over het boekjaar 2015 daarnaast niet op basis van eigen interne beheersmaatregelen of andere wijze aantonen dat de ingekochte zorg binnen de geldende kaders tot stand is gekomen, verantwoord is en daadwerkelijk is geleverd aan de rechthebbenden. Uw gemeente beschikt niet over een adequate procedurebeschrijving waarmee sturing en beheersing aan deze processen kon worden gegeven. Daarnaast is nog geen adequate cliëntregistratie beschikbaar, waarin alle cliënten zijn opgenomen en waarvan noodzakelijke gegevens (zoals de aanvraag, het plan van aanpak, de beschikking, een indicatiestelling, et cetera) op een centrale plek zijn gedocumenteerd. Er is ook geen interne controle uitgevoerd, of de afgegeven beschikkingen en de daarop gebaseerde indicaties in overeenstemming met uw beleid zijn afgegeven. Ook kan het college de eigen cliëntregistratie op cliëntniveau niet matchen met de verantwoordingen die zij ontvangt van de zorgaanbieders. Het college heeft wel een controle uitgevoerd op de binnengekomen declaraties en hierbij voor nieuwe cliënten getoetst of belangrijke informatie beschikbaar is zoals een beschikking/indicatiestelling en tarieven. Voor de overgangsccliënten is alleen een controle uitgevoerd op tarieven. Van deze interne controles zijn echter géén vastleggingen gedaan. Ook kan het college niet aantonen dat sprake is geweest van zogenaamde “keukentafelgesprekken” of heeft zij een bevestiging van levering van zorg opgevraagd, om vast te kunnen stellen dat prestatie is geleverd. Voor het onderdeel Wet Maatschappelijke Ondersteuning betreft dit een bedrag van € 12.000 en voor het onderdeel Jeugd betreft dit een bedrag van € 1.560.000.

Op basis hiervan hebben wij voor een bedrag van € 2.147.000 geen voldoende en geschikte controle-informatie kunnen verkrijgen om de getrouwe en rechtmatige totstandkoming van de deze lasten vast te stellen. Wij hebben tevens niet op andere wijze de getrouwe en rechtmatige totstandkoming van deze lasten kunnen verifiëren. Dit bedrag kwalificeert daardoor als onzekerheid in onze controle van de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening.

Conclusie onzekerheden decentralisaties

De totale onzekerheid die wij, op grond van de controlebevindingen, mee moeten wegen in ons oordeel bedraagt € 2.665.000. Omdat deze onzekerheid meer bedraagt dan € 1.101.000 (dit is de materialiteit voor onzekerheden op basis van uw controleprotocol), heeft deze onzekerheid effect op de strekking van onze verklaring.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en (waar noodzakelijk) bijgesteld

Inleiding

Het meest significante risico dat wij - naast de decentralisaties - onderkennen in het kader van de jaarrekeningcontrole 2015 is de waardering van de grondexploitaties. De grondexploitatie heeft ultimo 2015 een (netto) boekwaarde van circa €9,3 mln en is daarmee ten opzichte van 2014 circa 0,7 mln. toegenomen. Het volgende overzicht kan worden gemaakt:

	2013	2014	2015
Niet in exploitatie genomen gronden	€ 6.204	€ 6.211	€ 6.211
Overige grond en hulpstoffen	€ 1.127	€ 1.127	€ 1.127
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	€ 887	€ 1.324	€ 1.980
	€ 8.218	€ 8.662	€ 9.318

De boekwaarde van het onderhanden werk bestaat uit geactiveerde investeringen in de grondexploitatie van €5,4 mln waarop voor mogelijke verliezen een voorziening van €3,4 mln. (2014: 4,1 mln) in mindering is gebracht.

De grondexploitatie is één van de processen die het meest gevoelig is voor de economische ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld een stagnerende vraag of dalende prijzen. Hierdoor kan het verwachte resultaat van een project (fors) afnemen of zelfs omslaan in een verwacht verlies. In onze voorgaande rapportages zijn wij al ingegaan op de beheersmaatregelen die hierop zijn getroffen en waarmee de belangrijkste risico's alsook de ontwikkeling van de (verwachte) resultaten worden gevolgd. Ook hebben wij de belangrijkste aandachtspunten voor de onderbouwing van de waardering hierin beschreven.

Mede op basis van de begin 2016 geactualiseerde kostprijsberekeningen, hebben wij in het kader van onze controleopdracht de waardering van de gronden gecontroleerd. Overall zijn het college en wij van mening dat - rekening houdend met de inherente onzekerheid van de grondexploitatie - de waardering in de jaarrekening 2015 juist is.

Als belangrijk aandachtspunt voor de (onderbouwing van de) waardering van de grondexploitatie zien wij - zoals wij ook in vorige rapportages hebben benadrukt - het meer toegankelijk en expliciet documenteren van de uitgangspunten, aannames, parameters, et cetera. Dit kan bijvoorbeeld met marktonderzoek, branchegegevens, etc. Als sluitstuk is het belangrijk hierop interne controle te laten plaatsvinden door een ter zake voldoende deskundig en van de grondexploitatie onafhankelijk medewerker die de uitgangspunten, aannames, onderbouwingen, et cetera kritisch beoordeelt ('challenged'). Dit draagt bij aan de genoemde verdere objectivering en onderbouwing van de kostprijsopzetten.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en (waar noodzakelijk) bijgesteld (vervolg)

In de bespreking met de RTG op 2 juni 2016 hebben wij gediscussieerd over de vraag of het ten behoeve van de beheersing van de grondexploitaties (kansen en risico's) toegevoegde waarde heeft om een zogenaamde "Meerjarenprognose Grondexploitatie" (Mpg) op te stellen. Het doel van een Mpg is:

- Verantwoording af leggen over het gevoerde grondbeleid, de actualisatie van de grondexploitaties vast te stellen en een doorkijk te geven naar de aankomende jaren.
- Inzicht geven in de risico's die de gemeente loopt bij de verschillende grondexploitaties en de manier waarop deze risico's worden afgedekt.

Binnen de gemeente is geen Meerjarenprognose Grondexploitatie beschikbaar. Wel is sprake van regelmatige informatie-uitwisseling van college richting raad (waaronder met de meerjarenbegroting van de grondexploitaties en met de presentatie van september 2015). Hierin worden (zie hierna) diverse onderdelen uit een Mpg behandeld). Een Mpg bevat:

- Vertrouwelijke en marktgevoelige informatie over de gebiedsontwikkelingen en ruimtelijke projecten en is niet openbaar.
- Geeft (uitgebreide) informatie over de projecten met een grondexploitatie, zoals het bouwprogramma, gerealiseerde en geraamde kosten, geraamde opbrengsten, fasering en geraamde resultaten.
- Geeft een verwachting van het moment dat winsten uit ontwikkelingen beschikbaar komen en geeft financieringsbehoefte van de ontwikkelingen weer.
- Bevat de (potentiële) risico's die de gemeente loopt bij de verschillende grondexploitaties.

De twee voornaamste negatieve effecten op een grondexploitatie in het algemeen zijn vertraging c.q. een langere doorlooptijd van projecten en dalende vastgoedprijzen. Door de vertragingen lopen de rentekosten op. Het duurt immers langer voordat investeringen in grond tot inkomsten leiden. De grondexploitaties zijn met deze uitgangspunten ook door het college doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of de niet in exploitatie genomen gronden en het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze zijn gewaardeerd en of mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen dan wel neerwaarts bijgesteld kon worden.

Hierna gaan wij in op enkele grondposities.

Reigersborg Zuid 5 (NIEGG)

Gelet op de voorspoedige ontwikkeling van Reigersborg Noord 3 wordt Reigersborg Zuid 5 mogelijk eerder dan gepland (2019) in exploitatie genomen. De boekwaarde bedraagt (ultimo 2015) € 6.211.000. Volgens huidig beleid zal deze niet verder oplopen, vooral omdat de (toekomstige) rente (1,9 mln.) is voorzien. Om de terugverdien capaciteit te bepalen heeft het college diverse "proefberekeningen" opgesteld. De risico's die het college heeft doorgerekend zijn een mogelijke vermindering van het uitgifteareaal (lagere uitgiftepercentage), een verlaging van de verkoopprijs en een aanpassing van de rentetoerekening (verlaging van het percentage op basis van de BBV-wijziging). Op basis hiervan concludeert het college vooralsnog dat (bij het meest waarschijnlijke scenario) de gemaakte kosten in de toekomst terugverdiend kunnen worden. Wij adviseren u de ontwikkeling van deze exploitatie te blijven volgen.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en (waar noodzakelijk) bijgesteld (vervolg)

Centrumplan (BIE)

De afgelopen jaren is de realisatie van het Centrumplan voorspoediger verlopen dan u had verwacht (realisatie van de planning). Vooral de goede weersomstandigheden maakten de doorlooptijd korter. De eerdere verwachting van het college dat het complex in 2015 administratief zou kunnen worden afgesloten is niet gerealiseerd, omdat de resterende gronden pas in 2016 worden overgedragen.

Het college verwacht deze exploitatie nu in 2016 financieel-administratief af te kunnen sluiten. Bij de actualisatie van de grondexploitatie stelde het college vast dat van de getroffen voorziening circa € 700.000 kan vrijvallen.

Wanneer de exploitatie in 2016 administratief wordt afgesloten, zullen mogelijk nog niet alle geplande werkzaamheden zijn uitgevoerd. Uit de huidige grondexploitatie bent u daarom voornemens om een voorziening voor nog te maken kosten te treffen. Op grond van het BBV is dit ook toegestaan. Voor het treffen van de voorziening is het van belang dat u deze (zichtbaar en toetsbaar) onderbouwd op basis van bestekken, aanbestedingsresultaten, kostenramingen en cetera.

Zuiderkogge fase 4b (BIE)

In 2015 heeft een verkoop van een kavel plaatsgevonden. Omdat de opbrengst (€ 83.000) iets hoger was dan de kostenbijschrijving in 2015 (€ 73.000) is de boekwaarde iets afgenomen. Het college heeft ingeschat dat het waarderingsrisico voor deze exploitatie vooralsnog gering is. Het grootste risico bij deze exploitatie heeft te maken met de realisatie van de verkopen van de kavels. De meeste kosten zijn immers reeds gemaakt.

Wanneer de economie aan zal trekken worden meerdere verkopen door het college verwacht. Gelet op de winstpotentie schat het college in dat er nog voldoende mogelijkheden zijn tot bijsturen (fasering en verkoopprijzen). Voor een deel is dit inmiddels ook doorgerekend in de resultaatverwachting. Naast een looptijdverlenging met 1 jaar heeft het college ook berekend wat de effecten zijn van verkopen die verder in de tijd liggen en wat de effecten zijn als daarbovenop ook de grondprijs met 20% verlaagd wordt. In allen gevallen is de resultaatverwachting nog positief, waardoor het college het waarderingsrisico op dit moment als beperkt heeft ingeschat.

Reigersborg Noord 3 (BIE)

Deze gronden zijn in 2013 in exploitatie genomen. Net als in 2014 het geval was, heeft ook in 2015 deze exploitatie zich voorspoedig ontwikkeld. Ook in 2015 is de uitgifte-realisatie hoger geweest (net als in 2014) dan verwacht. Het voorspoedige verloop van deze exploitatie heeft een positief effect op de resultaatprognose: de te verwachten kosten nemen af (door kortere looptijd) en het effect van (eerdere) verkopen heeft eveneens een positief effect. Op basis van de huidige inzichten schat het college in dat deze exploitatie winstgevend zal blijven en dat mogelijk in 2016 ook een winst genomen kan worden.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en (waar noodzakelijk) bijgesteld (vervolg)

Ontwikkeling niet in exploitatie genomen gronden

Vanaf 2016 verandert het BBV en komt de categorie niet in exploitatie genomen gronden te vervallen. De aanwezige grondposities (bij uw gemeenten betreft dit Reigersborg Zuid 5) moeten in 2016 dan worden overgeheveld naar de materiële vaste activa. Tevens geldt voor deze gronden de verplichting dat de waarde hiervan uiterlijk 31 december 2019 moet zijn getaxeerd en zo nodig afgewaardeerd tot de lagere marktwaarde. Over deze gronden loopt uw gemeente mogelijk een financieel risico.

Voor de nadere onderbouwing van de waardering van de niet in exploitatie genomen gronden adviseren wij u om voor de jaarrekeningcontrole 2016 een proces te doorlopen, waarbij wij u aandacht vragen voor het volgende:

- Laat de NIEGG's door een extern taxateur taxeren;
- Het is voor een toereikende taxatie - als onderbouwing van de waardering - van essentieel belang dat de gemeente aan de taxateur de juiste opdracht verstrekt. De opdrachtformulering moet voldoen aan de daaraan te stellen eisen.
- De taxaties worden tijdig uitgevoerd en aan ons overgelegd.
- Onderbouw de (huidige) boekwaarden met de getaxeerde waarden en neem zo nodig maatregelen.

Het spreekt voor zich - ondanks de verbeteringen in de verwachte resultaten - dat het vanwege de omvang van het in de grondexploitatie geïnvesteerd vermogen en de inherente risico's ervan noodzakelijk blijft om volgens de huidige werkwijze de grondexploitaties periodiek en tijdig te blijven actualiseren met de meest recente inzichten, hierop periodiek interne controle uit te voeren en hierover periodiek te blijven rapporteren aan de gemeenteraad.

Voor een nadere onderbouwing op de ontwikkelingen met betrekking tot de grondexploitatie verwijzen wij naar paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag. Daarin worden ontwikkelingen in de complexen, de prognoses voor de komende jaren en de mogelijke risico's nader toegelicht.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Onderhoud kapitaalgoederen

In 2015 heeft de commissie BBV zich over de vraag gebogen (vraag 2015.001) of het wenselijk is dat bestemmingsreserves gevormd worden ter dekking (egalisatie) van toekomstige onderhoudslasten, in het geval een actueel beheerplan ontbreekt. De commissie BBV is van mening dat, als actuele beheerplannen ontbreken, niet kan worden onderbouwd wat de benodigde omvang van een voorziening moet zijn. Daarmee ontbreekt dan het inzicht in de mate waarin de doelstelling van egalisatie van lasten over meerdere begrotingsjaren wordt gerealiseerd. In dat geval, zo stelt de commissie BBV, wordt niet voldaan aan de vereisten om een voorziening voor groot onderhoud te vormen.

In de praktijk blijkt bij veel gemeenten en gemeenschappelijke regelingen als alternatief dan een bestemmingsreserve gevormd te worden, zodat er dekkingsmiddelen zijn voor het uitvoeren van groot onderhoud. Dit is bij uw gemeente ook het geval. In voorgaande jaren zijn de bestemmingsreserves voor onderhoud wegen, gebouwen en huisvestingsvoorzieningen onderwijs gevormd en hebben stortingen (en onttrekkingen) aan de reserves plaatsgevonden.

Bij een bestemmingsreserve wordt vanuit de verslaggevingsregels geen nadere onderbouwing afgedwongen inzake de omvang en afloop van de bestemmingsreserve (in tegenstelling tot voorzieningen). Het is hierbij aan de raad om de kaders en voorwaarden voor de bestemmingsreserve goed te omschrijven.

Een bestemmingsreserve onderhoud kan echter, zo stelt de commissie BBV, nooit de functie van het egaliseren van onderhoudslasten over meerdere begrotingsjaren overnemen. Dit kan hooguit een tijdelijke situatie zijn gedurende de periode dat het beheerplan wordt geactualiseerd. Vanuit het oogpunt van risicobeheersing en inzicht in de financiële positie is het overigens - welke systematiek ook wordt gekozen door de raad - aan te raden altijd zorg te dragen voor actuele beheerplannen.

Wij adviseren u derhalve om beheerplannen op te stellen die voldoen aan de vereisten van het BBV. Op basis van deze beheerplannen dient (op basis van artikel 44 lid 1c van het BBV) de hiervoor genoemde reserves dan weer omgezet te worden in een voorziening. Samen met het college zult u een inschatting moeten maken van de verwachte onderhoudskosten voor de komende jaren. Deze inschatting zal gebaseerd moeten zijn op een normatieve kaderstelling vanuit de raad (voorwaarden en uitgangspunten).

Leningovereenkomst SED organisatie - gemeente Drechterland (nog) niet geformaliseerd

Met het besluit van het algemeen bestuur van 16 december 2015 inzake het toepassen van de koepelvrijstelling, heeft het algemeen bestuur van de SED-organisatie besloten om een gedeelte van het nieuwe gemeentehuis te Hoogkarspel van uw gemeente over te nemen. De overdracht is gefinancierd met een lening die is afgesloten bij uw gemeente. In de onderliggende koopovereenkomst (artikel 6) is bepaald dat nog een nadere invulling gegeven moet worden aan de nog af te sluiten lening overeenkomst. Vooralsnog is deze overeenkomst niet afgesloten en dient deze (ook per heden) nog te worden opgesteld. Wij adviseren u dit spoedig op te pakken.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Blijf de inbaarheid van de bijstandsvorderingen toetsen

Het college waardeert jaarlijks bij het opstellen van de jaarstukken de vorderingen uit hoofde van bijstandverlening. Op basis van ervaringscijfers (statistische methode) wordt de mate van inbaarheid van de vorderingen bepaald. De gehanteerde ervaringscijfers heeft het college enige jaren geleden bepaald door op basis van dossieronderzoek een gemiddeld inningspercentage per vorderingsoort te bepalen. Het is van belang dat het college deze methode periodiek toetst. Enerzijds is het daarbij van belang dat de werkelijke afboekingen worden afgezet tegen de inschatting die daarvoor is gemaakt, anderzijds is het van belang om, op basis van actuele inzichten, de gehanteerde percentages te valideren. Dit laatste kan bijvoorbeeld door op dossierniveau onderzoek te doen naar de volwaardigheid van de vorderingen en de uitkomsten daarvan af te zetten tegen de gehanteerde percentages.

In de jaarrekening 2014 is op de vorderingen ad € 606.000 een bedrag van € 78.000 voorzien. Bij het opstellen van de jaarstukken 2015 was het inningspercentage (nog) niet door het college gevalideerd. Op ons verzoek heeft het college alsnog vastgesteld in welke mate de uitstaande vorderingen naar haar verwachting volwaardig zijn. Hieruit bleek dat naar verwachting van de vorderingen, die in 2015 zijn opgelopen tot een bedrag van € 716.000, een bedrag van € 92.000 mogelijk niet inbaar is.

Wij adviseren u jaarlijks de verwachte mate van inbaarheid te blijven toetsen. Uw incassobeleid, de economische omstandigheden of bijvoorbeeld persoonlijke omstandigheden van uw cliënten kunnen (grote) effecten hebben op de mate van volwaardigheid van de vorderingen.

Er is geen sprake van Theoretisch kader begrotings-overschrijdingen

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2015, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2013 van de Commissie BBV. De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat de raad nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij opneemderregelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant.

In die gevallen dat de gemeenteraad geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet worden betrokken bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende controleverklaring kan worden afgegeven. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Er is geen sprake van begrotingsoverschrijdingen

Daarnaast moet de accountant in het accountantsverslag deze kostenoverschrijdingen, waarvan het college in de jaarrekening moet aangeven dat ze nog dienen te worden geautoriseerd, aan de orde stellen. Extra lasten die worden gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij de raad nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig.

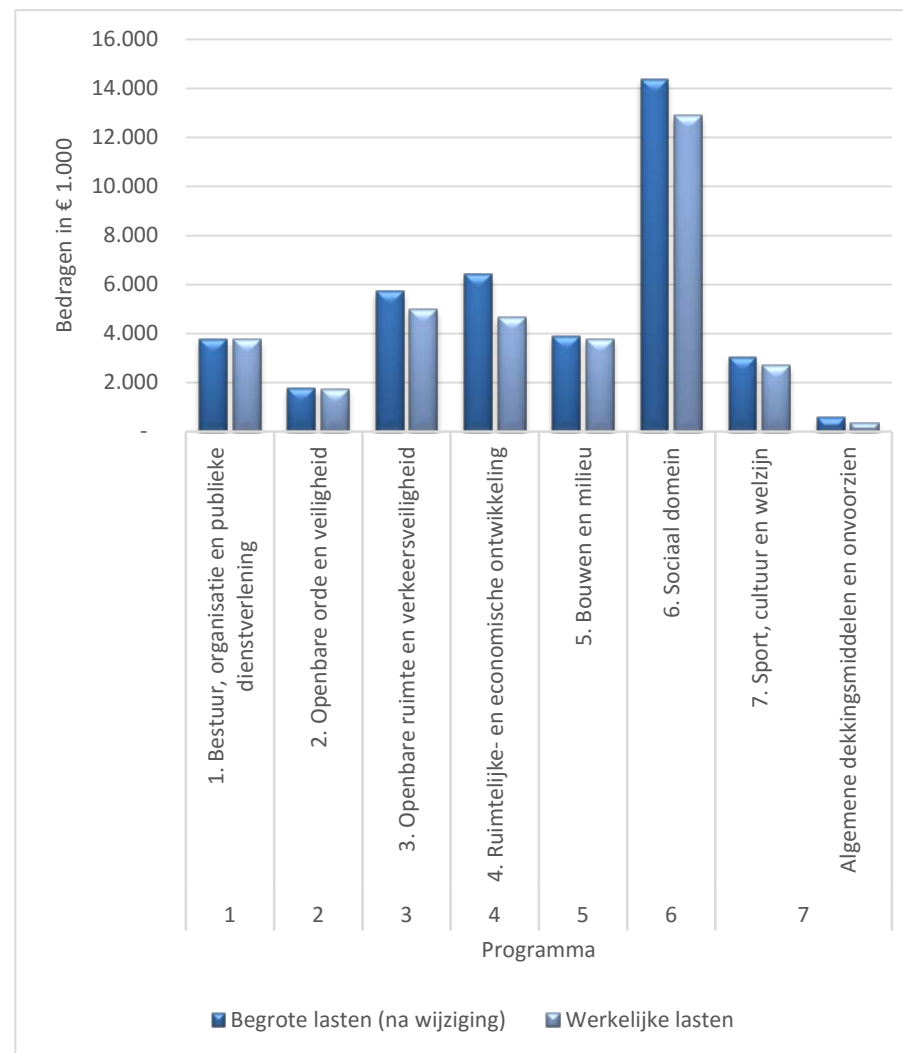
Begrotingsrechtmatigheid in uw jaarrekening

In totaal heeft uw gemeente € 39,6 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover € 35,5 miljoen aan werkelijke lasten in 2015. Dit is in totaal een onderrealisatie van € 4,1 miljoen (10,4%).

Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 38,5 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 37,7 miljoen aan werkelijke baten in 2015. In totaal gaat het om een lagere realisatie van baten van € 0,8 miljoen (2,0%). Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten komt daarmee op € 2,2 miljoen voordelig.

Naast het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2015 is per saldo € 1,0 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het gerealiseerde resultaat € 3,2 miljoen (voordelig) bedraagt.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen op het niveau waarop de raad de begroting autoriseert. Dit geeft voor 2015 het hiernaast opgenomen beeld:

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Er is geen sprake van begrotings-overschrijdingen (vervolg)

Over het verslagjaar 2015 is geen sprake van begrotingsoverschrijdingen op programma's.

Naast overschrijdingen van lasten, zijn ook op onderdelen meer baten gerealiseerd dan begroot. Over de baten rapporteren wij in deze paragraaf niet omdat dit geen onderdeel uitmaakt van het criterium begrotingsrechtmatigheid zoals de richtlijnen voorschrijven. Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van de begrotingsrechtmatigheid naar de toelichting op het overzicht van baten en lasten, waar een analyse van de begrotingsrechtmatigheid 2015 is opgenomen.

De begrotingsrechtmatigheid omvat ook de overschrijdingen op investeringskredieten. Deze hebben zich in 2015 niet voorgedaan.

Aanscherping van de waarborgen rondom het rechtmatig Europees aanbesteden is noodzakelijk

Wij benadrukken de urgentie om het proces van Europese aanbesteding van diensten en leveringen nog strikter te borgen. Het gaat hierbij vooral om het in kaart brengen en tijdig uitzetten van acties op oudere - vaak stilzwijgend doorlopende - contracten met leveranciers en het nauwkeurig en reëel ramen van de verwachte contractprijs voordat het aanbestedingsproces wordt opgestart.

Uit de uitgevoerde (interne) controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen is vastgesteld dat de gemeente bij één overeenkomst (waarde van de afwijking € 50.000) onrechtmatig heeft gehandeld.

Deze afwijking blijft binnen de goedkeuringstoleranties, waardoor deze geen effect heeft op de strekking van het rechtmatigheidsoordeel.

Dit betekent dat alle financieel (materieel) relevante aspecten van wetgeving en verordeningen door het college zijn nageleefd. Wij adviseren u met verhoogde aandacht de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen te toetsen en de noodzakelijke maatregelen te treffen om afwijkingen vanaf nu te voorkomen. Door de ambtelijke fusie heeft u de kans om door verdere professionalisering (inzet inkoopbureau) het aantal fouten terug te brengen.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2015 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zestal documenten aan het CBS te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2015. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2015 geconstateerd (vervolg)

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage C van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Op basis van onze reviewwerkzaamheden bij de accountant van WerkSaam hebben wij een aantal omissies geconstateerd in de SiSa-bijlage 2015 van WerkSaam. Het betreft hier de verantwoording van baten in de SiSa-bijlage. Omdat deze pas doorwerken in de SiSa-bijlage 2016 van uw gemeente, heeft deze bevinding voor de jaarrekening 2015 geen verdere impact. Wel adviseren wij u, in samenwerking met WerkSaam, de impact op de SiSa-bijlage 2016 vast te stellen en de juiste stappen hierin (waaronder communicatie met het betreffende ministerie) te nemen.

De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2014. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen.

Met ingang van 1 januari 2014 is bij wet vastgelegd dat rechtspersonen of organisaties die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen zijn gefinancierd beloningen van topfunctionarissen openbaar dienen te maken, ook als deze de in de wet gestelde maximale bezoldiging niet te boven gaat (maximale bezoldiging 2015: € 178.000). Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2015 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Drechterland

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Bijlage D van dit accountantsverslag bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.

Interne beheersing

De interne beheersing bij uw gemeente

De interne (financiële) beheersing in het kader van onze jaarrekeningcontrole

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2015 de interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van Administratieve Organisatie en Interne Beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter van 25 februari 2016. Een belangrijke verandering ten opzichte van voorgaande jaren is dat vanaf 1 januari 2015 de interne beheersing vooral een verantwoordelijkheid is van het dagelijks bestuur van de GR SED. De rol van het college is daardoor meer veranderd naar “toezichthouder”. De mate waarin de GR SED “in control” is, is daarmee van directe invloed op de (risico-)beheersing van uw gemeente. Ook is de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de GR SED en de informatievoorziening daaromtrent richting uw gemeente van groot belang. Wij hebben in verband met het toezicht op de GR SED uw college het volgende geadviseerd:

- Uniformeren van de (financiële) processen en tijdige interne controle.
- Uitvoeren van audits op de geautomatiseerde gegevensverwerking.
- Verder professionaliseren van het afsluitproces en te komen tot tussentijdse afsluitingen.
- Realiseren van tussentijdse aansluitingen tussen sub administratie en de financiële administratie.

Daarnaast hebben wij het college aandacht gevraagd voor de volgende bevindingen:

- Verder uitwerken van de frauderisicoanalyse (er zijn in 2015 wederom stappen voorwaarts gemaakt) door deze te integreren in uw totale risicomanagement en deze periodiek op de agenda van de RTG te zetten.
- Tijdige actualisatie van de kostprijsozettingen voor de bouwgronden in exploitatie.
- (tijdige) Actualisatie onderbouwing voorzieningen.
- Inzicht geven in het schattingsproces dat het college hanteert bij o.a. waardering gronden en onderbouwing voorzieningen.
- Bewaken dat uw gemeente het beleid rondom inkopen en aanbesteden zichtbaar naleeft.
- Toezien op het treffen en implementeren van beheersmaatregelen in het betaalproces, de (tijdige) verantwoording van verplichtingen en het zichtbaar vaststellen en documenteren van prestatielevering.

Ten aanzien van het versterken van de kwaliteit van de financiële processen hebben wij het college verder aandacht gevraagd voor:

- Het treffen van beheersmaatregelen inzake inkomende subsidies (subsidieregister en naleving voorwaarden).
- De zichtbare interne controle op de juistheid en volledigheid van de gehanteerde parameters bij de berekening van de Algemene Uitkering.
- Het versterken van het proces rondom verhuuropbrengsten (registratie verhuurcapaciteit en interne controle op volledige verantwoording opbrengst).

De interne beheersing bij uw gemeente

De interne (financiële) beheersing in het kader van onze jaarrekeningcontrole (vervolg)

- De zichtbare interne controle op de juistheid van de invoer van tarieven in de belastingen- en heffingsadministratie en de zichtbare controle op de tijdige, juiste en volledige verwerking van mutaties.
- Het uit (laten) voeren van een zichtbare interne controle op de uitputting van kredieten.
- Ontwikkel en formaliseer beleid rondom het afboeken van (oninbare) vorderingen.
- De interne controle op de betalingen WMO.
- De zichtbare toetsing van de opgestelde liquiditeitsplanning.

Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen wij u naar onze managementletter van 25 februari 2016.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

Uw gemeente maakt gebruik van een digitale workflow (via de applicatie Key2Financiën) voor de verwerking van de inkoopfacturen. Omdat hierbij sprake is van interne beheersingsmaatregelen die zijn opgenomen in een applicatie, hebben wij in 2013 controlewerkzaamheden uitgevoerd om de adequate opzet, bestaan en werking van de beheersingsmaatregelen in de workflow vast te stellen. Onze conclusie was dat in de procesgang sprake was van een aantal onvolkomenheden, waardoor wij niet op het systeem en de daarin opgenomen beheersmaatregelen konden steunen. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn diverse aanbevelingen gedaan. Bij de controle 2014 hebben wij de follow-up van de aanbevelingen beoordeeld. Uit deze "follow-up IT-audit" in 2014 bleek dat de aanbevelingen nog niet zijn opgevolgd. Dit betreft:

- Voor het financiële pakket zijn geen wachtwoord eisen ingesteld.
- Uw gemeente beschikt niet over een schriftelijk vastgelegde en door het management goedgekeurde autorisatieprocedure voor het beheer van accounts en rechten in Key2financien.
- Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente niet beschikt over een door het management vastgestelde wijzigingsprocedure.
- De gemeente Drechterland gebruikt een combinatie van operating systems Windows Server 2003 en 2008. U bent op de hoogte dat uw leverancier heeft aangekondigd de ondersteuning van Windows Server 2003 medio 2015 te beëindigen.
- De autorisaties in het financieel pakket worden niet periodiek beoordeeld op juistheid.
- Er vindt geen periodieke beoordeling plaats van de logging van krachtige gebruikers (administrator accounts).

De interne beheersing bij uw gemeente

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiserings-omgeving (vervolg)

Stand van zaken 2015

Het college onderschrijft de conclusies van de uitgevoerde audit en heeft aangegeven de openstaande acties in 2015 verder op te willen pakken. In 2015 is dit vooralsnog niet gelukt. Dit heeft onder meer te maken met de migratie naar DeSom en de overgang naar een Windows/Citrix-omgeving.

Wij hebben het college geadviseerd erop toe te zien dat de bevindingen en adviezen vanuit de IT-audit op korte termijn adequate opvolging krijgen. Daarnaast achten wij het van groot belang dat zo spoedig mogelijk een vervolg IT-audit wordt uitgevoerd, om vast te stellen dat de bevindingen en adviezen zijn opgevolgd, dan wel of nog sprake is van risico's in de interne beheersing.

Naast de genoemde punten hebben wij geen verdere zaken gesignaleerd betreffende de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking die in het kader van onze jaarrekeningcontrole voor rapportering in aanmerking komen.

Het college heeft de frauderisicoanalyse geactualiseerd

Als onderdeel van onze controle hebben wij het management/college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude, in de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad.

In ons overleg met het presidium van 28 september 2015 hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyse. Door de frauderisicoanalyse periodiek te evalueren en te actualiseren, maakt de analyse een permanent deel uit van het systeem van de gemeente dat is gericht op het onderkennen van (bedrijfs)risico's, het inschatten van het belang en de waarschijnlijkheid van deze risico's en het ondernemen van acties. De frauderisicoanalyse is dus echt maatwerk, afgestemd op uw gemeente.

In 2014 heeft de controller van de SED-organisatie een frauderisicoanalyse opgesteld. In december 2015 is deze geactualiseerd. Wij hebben hier kennis van genomen en vinden dit een goed uitgangspunt voor een periodieke bespreking binnen uw ambtelijke organisatie, het college en de raad (c.q. RTG). In de frauderisicoanalyse heeft het college de interne beheersingsmaatregelen uitgewerkt voor de processen of deelgebieden met een hoge impact en waarschijnlijkheid als gevolg van fraude. Dat is een goed startpunt om ook voor de overige processen de aanwezige beheersingsmaatregelen te beschrijven.

Wij hebben het college geadviseerd om het bestaan van de beschreven interne beheersingsmaatregelen periodiek te toetsen. Daarnaast adviseerden wij het college om de frauderisicoanalyse periodiek te (blijven) actualiseren en deze (op hoofdlijnen) met de raad of RTG te bespreken.

Door de frauderisicoanalyse periodiek te evalueren en te actualiseren, maakt deze analyse een permanent deel uit van het systeem van de gemeente dat is gericht op het onderkennen van (bedrijf)risico's, het inschatten van het belang en de waarschijnlijkheid van deze risico's en het ondernemen van acties. De frauderisicoanalyse is daarmee echt maatwerk, afgestemd op uw gemeente(lijke organisatie) en geeft waardevolle inzichten in kwetsbare plekken bij uw gemeente. Ook kan deze een belangrijke input geven voor onze controle. Ten slotte adviseren wij u om de frauderisicoanalyse te integreren met uw overkoepelend risicomanagement.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden tijdens de interim-controle hebben wij geen aanwijzingen dat fraudes hebben plaatsgevonden in 2015.

Analyse resultaat en vermogen

Onze analyse van uw resultaat en vermogen

Het gerealiseerde saldo en resultaat 2015 is voordelig

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves.

De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het resultaat ná bestemming is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

Exploitatieresultaat 2015		x € 1.000
De totale baten van uw gemeente bedragen:		€ 37.685
De totale lasten van uw gemeente bedragen:		€ 35.514
Het overschot bedraagt (<i>'gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten'</i>)		€ 2.171
Gedurende het jaar heeft u al voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort:		€ 1.206
Tevens hebt u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit reserves. Over het boekjaar betreft dit:		€ 2.268
Per saldo gedurende het jaar onttrokken aan reserves:		€ 1.062
Gerealiseerde resultaat (voordelig):		€ 3.233

De exploitatie over 2015 laat een voordelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 3,2 miljoen zien, ten opzichte van een begroot voordelig saldo van € 0,5 miljoen. Dit is (per saldo) een voordeel van afgerond € 2,7 miljoen.

In de jaarstukken wordt op diverse plaatsen een nadere toelichting gegeven op de totstandkoming van het resultaat en worden de verschillen tussen de begroting (na wijziging) en de gerealiseerde baten en lasten verklaard. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten is eveneens inzicht in de incidentele baten en lasten gegeven. Voor de verschillenanalyse verwijzen wij u naar de toelichting op de programmaverantwoording en de toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Onze analyse van uw resultaat en vermogen

Het gerealiseerde saldo en resultaat 2015 is voordelig (vervolg)

Het voordelige exploitatieresultaat 2015 (vóór bestemming) is mede ontstaan na een aantal incidentele baten en lasten. Door het effect van de incidentele baten en lasten buiten beschouwing te laten, ontstaat meer inzicht in de reguliere baten en lasten. Het inzicht in de reguliere baten en lasten is van belang, omdat het een betere indicatie geeft van de toekomstige baten en lasten, overigens zonder rekening te houden met beleidswijzigingen. In de jaarrekening is in de toelichting op het van baten en lasten een analyse van de incidentele baten en lasten opgenomen. Korthedshalve verwijzen wij u naar deze uiteenzetting.

De vermogenspositie van uw gemeente blijft vrijwel gelijk

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten bedraagt € 2,1 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 1,1 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2015 € 3,2 miljoen voordelig bedraagt. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de mutaties in de reserves schematisch weergegeven.

x €1.000	2013	2014	2015
Eigen vermogen per 1 januari	€31.115	€32.868	€30.947
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- € 2.523	-/- € 1.978	-/- 1062
Gerealiseerde resultaat	€ 3.276	€ 1.861	3.233
Totaal ("saldo van baten en lasten")	€ 753	-/- € 117	€ 2.171
Directe vermogensmutatie (alleen 2014) als gevolg van herrubricering voorziening riolering		-/- € 1.803	
Eigen vermogen per 31 december	€32.868	€30.947	€33.119

NB: Door afrondingen op € 1.000 kunnen kleine verschillen ontstaan.

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2015 59,5% van het balanstotaal (2014: 60,9% van het balanstotaal).

Onze analyse van uw resultaat en vermogen

De vermogenspositie van uw gemeente blijft vrijwel gelijk (vervolg)

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's. De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling zie de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van uw jaarstukken) van uw gemeente bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 12,4 miljoen (2014: € 10,4 miljoen). Er is dus sprake van een stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2015 ten opzichte van 2014. Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole of een beoordelingsopdracht zijn onderworpen.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie de risico's benoemd, maar een doorrekening (kwantificering) naar de benodigde weerstandscapaciteit heeft nog niet plaatsgevonden. Naar onze mening is dit van belang om een goede kwalitatieve beschouwing van uw weerstandsvermogen te kunnen uitvoeren. Mogelijk dat door de overdracht van extra taken van het rijk, de benodigde weerstandscapaciteit gaat veranderen. Wij raden u aan met name van de nieuwe taken te (blijven) monitoren de benodigde weerstandscapaciteit in beeld te brengen en deze te relateren aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van uw jaarstukken 2015.

Het weerstandsvermogen vormt de financiële buffer voor de strategische risico's waar de gemeente geen beheersmaatregelen voor heeft getroffen dan wel heeft kunnen treffen. Een goede invulling van de benodigde weerstandscapaciteit is afhankelijk van een structurele en volledige uitvoering van risicomanagement. In uw bedrijfsvoering is risicomanagement een belangrijk thema. Gemeenten worden dagelijks geconfronteerd met interne en externe ontwikkelingen en met kansen en bedreigingen. Daarbij is van cruciaal belang dat risico's met een grote kans en impact worden beheerst. Wat wij echter zien is dat tot nu toe risicomanagement in uw gemeente voornamelijk gericht is op het beantwoorden van de vraag of de weerstandscapaciteit toereikend is.

Bij risicomanagement is het duiden van het weerstandsvermogen echter geen doel op zichzelf, maar een onderdeel van de uitkomst van het risicomanagementproces. Het gaat bij risicomanagement om dat de gemeente op de hoogte is van de op dat moment actuele risico's (met een hoge kans en impact) en dat daarop passende beheersingsmaatregelen worden getroffen. Enkel als deze beheersingsmaatregelen niet mogelijk zijn, dan wel niet wenselijk zijn, vormt het opvangen van de risico's met de weerstandscapaciteit de oplossing. Wij adviseren u om risicomanagement meer te formaliseren en onderdeel uit te laten maken van de planning- en controlcyclus. Door de controller van de SED-organisatie is ons meegedeeld dat dit in 2016 een belangrijke plek zal krijgen.

Overige onderwerpen

Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Bevestiging van het college is ontvangen

Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Er is geen sprake van meningsverschillen met het management of een beperking in reikwijdte van onze controle

Er zijn geen meningsverschillen met het college geweest en waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controle-opdracht door het college en de medewerkers van de gemeente Drechterland de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijzonderheden ten aanzien van de naleving van wet- en regelgeving

Een belangrijk onderdeel van de rechtmatigheidswetgeving is de niet-financiële rechtmatigheid. Dit is niet primair het onderzoeksgebied van de accountant. De accountant heeft als taak u te wijzen op een niet-financiële onrechtmatigheid als eventuele 'bijvangst' van de reguliere controle en op eventuele tekortkomingen in het interne signaleringssysteem. Voor dit laatste verwijzen wij u naar onze opmerkingen over de administratieve organisatie en interne beheersing.

In het kader van onze controle van de jaarrekening 2015 hebben wij geen opmerkingen ten aanzien van de niet-financiële rechtmatigheid.

Er is geen sprake van vermoedens of signalen van fraude

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het college, de directie en het management van de GR SED, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de vermoedens van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken.

Van het college van uw gemeente en de directie en het management van de GR SED hebben wij de bevestiging ontvangen dat geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken.

Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Er is geen sprake van vermoedens of signalen van fraude (vervolg)

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het college, directie en management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en niet-routinematige transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. Hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

Hoewel wij een professioneel kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2015 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat sprake is geweest van fraude.

Ontwikkelingen BBV

Naast de notitie Grondexploitaties van het BBV, waaraan in het hoofdstuk Grondexploitaties gerefereerd is, zijn er in 2016 een aantal (geplande) wijzigingen die van invloed zijn op uw begroting en jaarrekening vanaf 2016. Wij adviseren u kennis te nemen van in ieder geval de volgende recent verschenen publicaties:

- Wijzigingsbesluit BBV maart 2016
- Notitie overhead april 2016
- Notitie faciliterend grondbedrijf 2016
- Notitie rente 2017.

Corporate Compliance

Door politieke, sociale en economische ontwikkelingen worden bedrijven, instellingen en hun werknemers blootgesteld aan een toenemende mate van regelgeving en verwachtingen vanuit diverse stakeholders omtrent moreel handelen. Het belang en de noodzaak om te voldoen aan wet- en regelgeving (corporate compliance) neemt hierdoor verder toe.

In dit kader adviseren wij het ambtelijk management in 2016 een expliciete eigen inschatting te maken van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van risico's op het gebied van corporate compliance, inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het management daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel, college en toezichhoudend orgaan. Een expliciet onderdeel hiervan is voorts het corporate compliance programma op het gebied van bijvoorbeeld data privacy, milieu, corruptie en/of mededinging.

Wij hechten eraan te benoemen dat het belangrijk is dat periodieke compliance risicoanalyses een vast onderdeel uitmaken van het interne controlesysteem dat erop is gericht bedrijfsrisico's te onderkennen, het belang en de waarschijnlijkheid daarvan in te schatten inschatten en het daarop toespitsen van de interne beheersing.

Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Cyberisicoanalyse

Cyber is een onlosmakelijk onderdeel geworden van onze samenleving. Dagelijks werken we met digitale oplossingen, zowel privé als zakelijk. Door gebruik van het Internet, bedrijfsnetwerken en -applicaties hebben ook alle organisaties, ongeacht hun omvang, te maken met aan cyber-gerelateerde risico's zoals cybercrime. Als cyberisico's zich voordoen, kunnen deze een (significante) impact hebben op de financiële systemen, uitspraken over de interne beheersing en ook de jaarrekeningcontrole.

Aangezien iedere organisatie waardevolle informatie heeft te verliezen of ernstige schade kan leiden als de IT-infrastructuur (tijdelijk) niet meer beschikbaar is, attenderen wij u op het belang van een cyberisicoanalyse als vast onderdeel van het interne controlesysteem dat erop is gericht bedrijfsrisico's te onderkennen, het belang en de waarschijnlijkheid daarvan in te schatten inschatten en het daarop toespitsen van de interne beheersing.

In dit kader adviseren wij dat de organisatie in 2016 specifiek onderzoek doet naar de aanwezigheid en toereikendheid van de door de gemeente op dit terrein getroffen interne beheersmaatregelen.

Bijlagen

Bijlage A1: Overzicht van niet gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Niet-gecorrigeerde fouten

De volgende niet-gecorrigeerde fouten groter dan de rapportagetolerantie (€ 100.000) zijn gedurende onze werkzaamheden vastgesteld.

Aard van de fouten	Rechtmatigheid <i>x € 1.000</i>	Getrouwheid <i>x € 1.000</i>
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/et cetera)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	

Bijlage A1: Overzicht van niet gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Onzekerheid rechtmatigheid betreft tevens getrouwheid		
• Onzekerheid bestedingen PGB's WMO	250	250
• Onzekerheid bestedingen PGB's Jeugd	268	268
• Onzekerheid ingekochte zorg bij zorgaanbieders WMO	58	58
• Onzekerheid ingekochte zorg bij zorgaanbieders Jeugd	2.089	2.089
Onzekerheid rechtmatigheid is per saldo ook een onzekerheid inzake getrouwheid		
(Sub)totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-staatssteun)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de controle rechtmatigheid	2.665	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde fouten, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde fouten.

Bijlage A2: Overzicht van gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Gecorrigeerde fouten

De tabel hierna bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde fouten groter dan de rapportagetolerantie (€ 100.000) en andere door het college gecorrigeerde fouten.

Aard van de gecorrigeerde fouten	Rechtmatigheid <i>x € 1.000</i>	Getrouwheid <i>x € 1.000</i>
Feitelijke afwijkingen		
Negatieve debiteuren onjuist verantwoord	€ 154 0	€ 154
SVN fonds niet juist gerubriceerd	€ 212	€ 212
Voorziening dubieuze sociale zaken debiteuren onjuist verantwoord	€ 294	€ 294
Inschattingsafwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde afwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	€660	€660

Bijlage A3: Geconstateerde afwijkingen in de toelichting op de jaarrekening

Afwijkingen in de toelichting

Onze controlestandaarden eisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overweging
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B: Fouten en onzekerheden inzake financiële rechtmatigheid

Rechtmatigheid

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO), de Kadernota Rechtmatigheid 2013 en in het door de gemeenteraad vastgestelde normenkader is het kader voor de controle op de rechtmatigheid opgenomen. Bij de controle op de rechtmatigheid hebben wij de volgende fouten en/of onzekerheden geconstateerd:

Toelichting	Bron normenkader	Fout of onzekerheid <i>x € 1.000</i>
N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage C: Fouten en onzekerheden inzake de SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2015 onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Onderstaand treft u deze tabel aan.

Specifieke uitkering		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D11	Wet participatiebudget 2014 - overgangsrecht 2015 reserveringsregeling deel educatie	N.v.t.	€0	
I&M E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer <i>SiSa tussen medeoverheden</i>	N.v.t.	€0	-
SZW G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) totaal 2014	N.v.t.	€0	-
SZW G2	Gebundelde uitkering o.g.v. art. 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015	N.v.t.	€0	-
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2015	N.v.t.	€0	-
SZW G5A	Wet Participatiebudget (WPB)_totaal 2014	N.v.t.	€0	-
Totaal		N.v.t.	€0	-

Bijlage D: Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het “normenkader” waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de gemeente Drechterland in 2015 is gewaarborgd. Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hierna opgenomen.

Aanvullende dienstverlening

N.v.t.

Op grond van de door ons getroffen maatregelen en de communicatie met u hierover zijn wij van mening dat onze onafhankelijkheid is gewaarborgd.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente Drechterland of een bij de gemeente Drechterland betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage E: Reikwijdte van de accountantscontrole

De opdracht die u ons heeft verstrekt

Binnen het kader van de meerjarige overeenkomst tussen uw gemeente en Deloitte Accountants B.V. tot het controleren van uw jaarrekening bevestigen wij formeel elk jaar de onderlinge afspraken met een opdrachtbevestiging. Met de opdrachtbevestiging van 15 oktober 2015 heeft u ons op meer gedetailleerde wijze opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2015.

De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening van de gemeente Drechterland. In dit accountantsverslag geven wij een toelichting op de bevindingen naar aanleiding van de controle.

Onze controleaanpak bestaat in hoofdlijnen uit drie fasen: de risicoanalyse, de interim-controle en de jaarrekeningcontrole.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als gemeente mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van uw gemeente en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is om op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor de verdere controlewerkzaamheden kan dienen. Het gaat hierbij primair om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt primair de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Interim-controle

Onze risicoanalyse en de daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid bestaat dat de opgeleverde informatie betrouwbaar is, zowel tussentijds als bij de jaarrekening. Omdat deze interne beheersing het gehele jaar goed dient te functioneren, hoeven wij met de aanvang van onze controle niet te wachten totdat de jaarrekening gereed is. Onze controle vindt daarom voor een belangrijk deel al in de tweede helft van het boekjaar plaats. Wij onderzoeken tijdens de interim-controle de procesrisico's, om te bepalen of hierin voldoende beheersmaatregelen

(de AO/IB) zijn getroffen. Het product van deze fase van de controle is onze managementletter (en interim-verslag specifiek voor de raad) met daarin opgenomen verbeterpunten ter verdere optimalisatie van de interne beheersing (zie het hoofdstuk "interne beheersing").

Jaarrekeningcontrole

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften (BBV), of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft en of de baten, lasten en balansmutaties voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals opgenomen in uw controleprotocol en normen- en toetsingskader.

Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegelicht. Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren. Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met de materialiteitsgrenzen zoals door u vastgesteld en vastgelegd in het controleprotocol.

Bijlage E: Reikwijdte van de accountantscontrole

Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en ons accountantsverslag. In ons accountantsverslag rapporteren wij fouten en onzekerheden die de vastgestelde rapportagetolerantie overschrijden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing). Onze controleverklaring is gebaseerd op onze controlewerkzaamheden als accountant van de gemeente Drechterland.

Bijlage F: Disclaimer en beperking in gebruik

Dit verslag is alleen bestemd voor de leden van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Drechterland en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk aan derden worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt op ons.

De in dit verslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij uw aandacht behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit verslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel, welke zal worden verstrekt in onze controleverklaring.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen dienen te worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"). DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries, Deloitte brings world-class capabilities and deep local expertise to help clients succeed wherever they operate. Deloitte's approximately 200,000 professionals are committed to becoming the most trusted and innovative firm.

This publication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this publication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this publication.

© 2016 Deloitte The Netherlands